

KESKUSTELUA KULTTUURIYMPÄRISTÖN MUODOSTUMISESTA

Tuija Mikkonen

Teräväinen, Helena: *Lapuan Vanha Paukku – uudeksi rakennettu ja puhuttu. Kulttuuriympäristön diskursiivinen muodostuminen tapaustutkimuksessa*. Teknillinen korkeakoulu, 2006. 328 s.

Valtion patruunatehtaan entiset teollisuusrakennukset Lapualla ovat muuntuneet kulttuurikeskukseksi ja pienyritysten toimitiloiksi. Lapuan kaupunki osti patruunatehtaan alueen valtiolta vuonna 1992 ja seuraavana vuonna käynnistyi hanke, jonka tavoitteena oli löytää rakennuksille uusi käyttö. Kaupunginarkkitehti Helena Teräväinen toimi hankkeessa suunnittelijana ja kaavoittajana. Hän laati aiheesta myös väitöskirjan tutkimalla, kuinka Kulttuurikeskus Vanha Paukku syntyi toisaalta konkreettisen rakennustyön tuloksena ja toisaalta diskursiivisena prosessina ihmisten puheissa ja kirjoituksissa. Väitöskirja keskittyy jälkimmäiseen.

Tutkimus pureutuu keskeiseen kulttuuriperinnön ja yhdyskuntasuunnittelun kysymykseen: miten rakennetusta ympäristöstämme muotoutuu kulttuuriympäristöä. Kulttuuriympäristöllä Teräväinen tarkoittaa arvostettua ja arvotettua ympäristöä, siis sellaista, joka luokitellaan merkittäväksi. Kulttuuriperinnön ja -ympäristön käsitteitä ja niiden sisältöä käsiteltiin vuosisadan vaihteessa muun muassa ohjelmien muokkauksen ja lainsäädännön uudistamisen yhteydessä. Tutkimuskohteen peilaus kulttuuriympäristöstä käytyyn yleiseen keskusteluun jää kuitenkin Teräväisen tutkimuksessa ohueksi. Tutkimusmetodinaan Teräväinen

käyttää diskurssianalyysia ja tutkimusaineistonaan prosessiin osallistuneiden toimijoiden haastattelututkimuksen tuloksia, asiakirjoja, lehtikirjoituksia ja valokuvia.

Vanhan Paukun tapauksen tuntien totesin hämmästykseni, ettei Teräväinen ole luokitellut tutkimustaan teollisuusperintöalaan kuuluvaksi. Asiasanoista puuttuvat muun muassa sellaiset sanat kuin teollisuus, tehdas, teollisuusrakennuksen uusiokäyttö ja teollisuusperintö. Kirjan luetuani ymmärsin sanavalinnat. Tutkimus keskittyy kulttuuriympäristön käsitteellistämiseen. Teollisuusrakennukset ja niiden muuntuminen uusien käyttötarkoitusten palvelukseen on sivuseikka, joskin edellytys varsinaisen kohteen käsittelylle. Se on ikään kuin pöytä, jolle ateria katetaan.

Tutkimuksen alussa esitellään lyhyesti tehdasalueen muutosprosessia eli tehtaan muuntumista kulttuurikeskukseksi. Seuraavaksi käydään läpi tutkimuksen tekoa, minkä jälkeen tutkija keskittyy tutkimusmetodien ja -teorioiden pohdintaan. Diskurssianalyysin näkökulmia ja paikan imagoa ja identiteettiä pohditaan useiden teoreetikkojen siivittämänä. Metodologisesti Teräväinen tukeutuu muun muassa Heideggeriin, Gadameriin, Habermasiin, Barthesiin, Foucault'hon ja Bourdieu'hön. Tutkimuksen sijoittaminen tieteen kenttään tuntuu kuitenkin uppoavan teoreettiseen pyörytykseen, joka aika ajoin rönssyilee melkoisesti.

Tutkimuksen ytimen muodostaa osa, jossa tutkija pohtii ja analysoi sitä, miten patruunatehtaasta tuli ihmisten puheen välityksellä Vanha Paukku eli kulttuurikeskus. Keskeinen toimija ja myös puhuja on tutkija itse. Lopuksi Teräväinen pohtii paikan merkitystä imagon rakentamisessa ja identiteetin muutoksessa sekä sitä, tuleeko rakennetusta ympäristöstä suojelutaakka vai imagotekijä.

Yhteenvetokappaleessa kulttuuriympäristöä analysoidaan vallan symbolina. Kuka määrittää ja miten kulttuuriympäristöämme?

Loppusuoralla tutkija marssittaa tarkasteluun tutkimuksen alkuosassa hahmotetun yritysmaailman, kulttuurimallin ja yritys-kulttuurimallin ja pukee ne vastaaviksi diskursseiksi. Yrittäjyyteen liittyvä yritysmaailmiskurssi oli vallitseva prosessin alkuvaiheessa. Sitten saivat kulttuuri ja kulttuuriympäristö enemmän sijaa. Tapaustutkimuksen välityksellä tutkija toteaa, että patruunatehtaan alueesta tuli diskursiivisen prosessin kautta kulttuuriympäristöä, siis kulttuurisesti arvokasta ympäristöä.

Rakenteellisesti tutkimusta olisi voinut tiivistää ja ryhdistää. Lukija uuvutetaan jo alkumatkalla samojen asioiden toistamisella. Diskurssianalyysin metodien esittely ja pohdinta saavat mittavan osan sen sijaan, että olisi keskitytty tutkimusaineiston analysointiin. Tieteelliseksi väitöskirjatutkimukseksi tekstiä juoksetetaan sangen säästeliäin viitemerkinnöin. Viitteet puuttuvat useasta kohdasta, jotka aivan ilmeisesti eivät ole tutkijan omaa tieteellistä tuotantoa.

Tutkijan rooli analysoitavana toimijana asettaa tutkimuksen tieteellisyyden kyseenalaiseksi. Teräväinen on itse osallistunut prosessiin, tuottanut kulttuurillisia merkityksiä sekä virkatyössään että lehtikirjoituksin. Hän on myös vaikuttanut muiden toimijoiden ajatteluun ja heidän tuottamaan diskurssiinsa. Teräväinen analysoi siis myös omaa toimintaansa. Ongelmalliseksi tutkijan aseman tekee myös se, että kaupunginarkkitehdin virka lakkautettiin prosessin aikana ja tutkija joutui jäämään virastaan pois, mikä osaltaan on lisännyt henkilökohtaista latausta. Tutkijan position käsittely kuitataan toteamuksella, että tutkimuksessa ei ole tarkoituksenmukaista pyrkiäkään ulkopuolisuuden kautta näennäiseen objektiivisuuteen. Vaikka tutkimuksen teko nykykäsityksen mukaan on aina tietyllä tavalla subjektiivinen suoritus, koettelee Teräväinen tieteellisen tutkimuksen rajoja.

Kulttuuriympäristön muodostumisprosessi on erittäin mielenkiintoinen tutki-

muskohde ja kaipaakin perusteellista selvitystä. Helena Teräväisen tutkimus avaa tätä kysymystä yhden konkreettisen tapauksen välityksellä Teollisuusalueen uusiokäytöstä tietoa etsivälle teos on sen sijaan lievä pettymys.

FT, KTM Tuija Mikkonen on erikoistunut teollisuusarkkitehtuuriin ja -perintöön sekä rakennettua kulttuuriympäristöä koskeviin kysymyksiin. Hän toimii tutkijana Museoviraston Vaasan toimistossa.

HYVÄKSI HAVAITTU TEKNIikka SOTATAIDON AVUKSI

Reijo Valta

Jarkko Kemppi. *Suomalaisen sotataidon kehittyminen vuosina 1918–1924*. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitoksen julkaisuja n:o 2. Helsinki 2006. 256 s.

FT Jarkko Kemppi käsittelee Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitoksen julkaisusarjassa julkaistussa teoksessaan nuoren Suomen maavoimien sotataidon kehittymistä. Alkuperäin aikarajaus on selkeä, niin myös loppu: 1924 perustettiin Sotakorkeakoulu (nyk. Maanpuolustuskorkeakoulu) ja armeija siirtyi jääkäriupseerien hallintaan tsaarin Venäjällä koulutetuilta.

1920-luvun alussa sotataito määrittyi strategiaksi ja taktiikaksi. Edellinen on kykyä voittaa sota ja jälkimmäinen taistelu. Nykyisin näiden kahden taidon väliin on määriteltä operaatiotaito, jonka kohde ei määrity yhtä kauniisti kuin edellisten. Yleensä se on kykyä voittaa sotatoimi.